

การวิจัยและพัฒนา สื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยี เพื่อการเรียนรู้สังคมศึกษา

พีชาติ แก้วพวง

การวิจัยและพัฒนา
สื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยีเพื่อการเรียนรู้สังคมศึกษา

พิชาติ แก้วพวง

วิทยาลัยการฝึกหัดครู
มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร
2568

การวิจัยและพัฒนา สื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยีเพื่อการเรียนรู้สังคมศึกษา

ผู้แต่ง พิชชาติ แก้วพวง

ผู้พิสูจน์อักษร ภาณุพงศ์ กรวดสรระน้อย, ทิพย์ธารา มาแปง, ต้นสัก สนินทนาม และปิยธิดา สีลารัตน์

ผู้ออกแบบปก พิชชาติ แก้วพวง และณภัทร กীরตยาภรณ์

ข้อมูลทางบรรณานุกรมของหอสมุดแห่งชาติ

พิชชาติ แก้วพวง.

การวิจัยและพัฒนา สื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยีเพื่อการเรียนรู้สังคมศึกษา.--

กรุงเทพฯ : [ม.ป.พ.], 2568.

142 หน้า.

1. สังคมศึกษา--การศึกษาและการสอน. 2. สื่อการสอน. I. ชื่อเรื่อง.

300.7

ISBN (e-book) 978-616-626-810-2

สงวนลิขสิทธิ์ตามพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ (ฉบับเพิ่มเติม) พ.ศ. 2558

ห้ามลอกเลียนทุกรูปแบบ นอกจากได้รับอนุญาตเป็นลายลักษณ์อักษรจากผู้เขียน

จำหน่ายในรูปแบบออนไลน์

ครั้งที่ 1 สิงหาคม พ.ศ. 2568

ช่องทางการจำหน่าย

<https://www.chulabook.com/main-ebook>

ราคา

275 บาท

จัดทำโดย

พิชชาติ แก้วพวง

วิทยาลัยการฝึกหัดครู มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร

เลขที่ 9 ถนนแจ้งวัฒนะ แขวงอนุสาวรีย์ เขตบางเขน กรุงเทพฯ 10220

โทร. 086-415-3827 e-mail: pichartkwpng10@gmail.com

สั่งซื้อได้ที่

ศูนย์หนังสือจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ถนนพญาไท เขตปทุมวัน กรุงเทพฯ 10330

ศาลาพระเกี้ยว โทร. 0-2218-7000-3

สยามสแควร์ โทร. 0-2218-9881-2

Call Center โทร. 086-323-3703-4

<http://www.chulabook.com>

คำนำ

หนังสือ “การวิจัยและพัฒนาสื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยีเพื่อการเรียนรู้สังคมศึกษา” เป็นสื่อที่รวบรวมองค์ความรู้เกี่ยวกับความหมาย ธรรมชาติวิชา และเป้าหมายของสังคมศึกษา การเรียนรู้สังคมศึกษา สื่อการเรียนรู้สังคมศึกษา นวัตกรรมเพื่อการเรียนรู้สังคมศึกษา เทคโนโลยีเพื่อการเรียนรู้สังคมศึกษา ความหมายของการวิจัย ความหมายของการวิจัยและพัฒนา ความแตกต่างระหว่างการวิจัยทั่วไปกับการวิจัยและพัฒนา ความแตกต่างระหว่างการวิจัยและพัฒนา การวิจัยเชิงปฏิบัติการ การกำหนดปัญหาของการวิจัย คำถามการวิจัย และวัตถุประสงค์ของการวิจัย การกำหนดตัวแปร กรอบแนวคิดการวิจัย และสมมติฐานการวิจัย ขั้นตอนการวิจัยและพัฒนา เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยและพัฒนา การประเมินสื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยีเพื่อการเรียนรู้สังคมศึกษา สถิติที่ใช้ในการวิจัยและพัฒนา รวมทั้งการเขียนรายงาน การวิจัยและพัฒนา เพื่อให้ผู้อ่านได้ประยุกต์ใช้องค์ความรู้ดังกล่าวในการทำวิจัยและพัฒนาสื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยีเพื่อใช้ในการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษา เพื่อแก้ปัญหาและพัฒนา การเรียนรู้ของผู้เรียน ยกกระดับคุณภาพการสอนของผู้สอน เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ อย่างเต็มศักยภาพและบรรลุจุดประสงค์การเรียนรู้สังคมศึกษา

หนังสือเล่มนี้เกิดจากสังสมประสบการณ์การสอนรายวิชาการวิจัยทางสังคมศึกษา และ ประสบการณ์การวิจัยของผู้เขียน คุณค่าและประโยชน์จากหนังสือเล่มนี้ ขอมอบเป็นเครื่องบูชา พระคุณบิดา มารดา ผู้เป็นครูคนแรก รวมทั้งครูบาอาจารย์ และผู้มีพระคุณทุกท่าน ซึ่งเป็น ผู้เสริมสร้างพลังปัญญาแก่ผู้เขียน ขอขอบพระคุณผู้ทรงคุณวุฒิที่ได้ให้ความกรุณาและให้เกียรติ เป็นผู้ทรงคุณวุฒิประเมินคุณภาพหนังสือเล่มนี้ พร้อมทั้งให้ข้อเสนอแนะในการปรับแก้เนื้อหา ให้มีความสมบูรณ์ ทั้งนี้ หากมีข้อบกพร่องหรือความผิดพลาดประการใดในหนังสือเล่มนี้ ผู้เขียน ยินดีน้อมรับไว้ เพื่อนำมาพิจารณาปรับปรุงแก้ไขให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้นต่อไป

ผู้เขียนหวังเป็นอย่างยิ่งว่า หนังสือเล่มนี้จะเป็นประโยชน์ทางวิชาการด้านการวิจัยทาง สังคมศึกษา เพื่อสร้างสรรค์นวัตกรรมสังคมดิจิทัลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตสืบไป

พิชาติ แก้วพวง

สิงหาคม 2568

สารบัญ

หน้า

ความนำ	1
ความหมาย ธรรมชาติวิชา และเป้าหมายของสังคมศึกษา	2
การเรียนรู้สังคมศึกษา	8
สื่อการเรียนรู้สังคมศึกษา	12
นวัตกรรมเพื่อการเรียนรู้สังคมศึกษา	22
เทคโนโลยีเพื่อการเรียนรู้สังคมศึกษา	26
ความหมายของการวิจัย	32
ความหมายของการวิจัยและพัฒนา	33
ความแตกต่างระหว่างการวิจัยทั่วไปกับการวิจัยและพัฒนา	35
ความแตกต่างระหว่างการวิจัยและพัฒนากับการวิจัยเชิงปฏิบัติการ	36
การกำหนดปัญหาของการวิจัย คำถามการวิจัย และวัตถุประสงค์ของการวิจัย	40
การกำหนดตัวแปร กรอบแนวคิดการวิจัย และสมมติฐานการวิจัย	47
ขั้นตอนการวิจัยและพัฒนา	58
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยและพัฒนา	68
มโนทัศน์ที่เกี่ยวข้องกับการประเมินสื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยี	78
แนวทางการประเมินสื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยีเพื่อการเรียนรู้สังคมศึกษา	81
สถิติที่ใช้ในการวิจัยและพัฒนา	95
การเขียนรายงานการวิจัยและพัฒนา	104
สรุป	112
บรรณานุกรม	117
ดัชนี	127
ประวัติผู้เขียน	129

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
1	ประเภทของสื่อการเรียนรู้และมโนทัศน์สำคัญของสื่อการเรียนรู้	20
2	ตัวอย่างสื่อการเรียนรู้สังคมศึกษา	21
3	ตัวอย่างนวัตกรรมเพื่อการเรียนรู้สังคมศึกษา	25
4	ตัวอย่างเทคโนโลยีเพื่อการเรียนรู้สังคมศึกษา	30
5	ความแตกต่างระหว่างการวิจัยทั่วไปกับการวิจัยและพัฒนา	35
6	ความแตกต่างระหว่างการวิจัยและพัฒนากับการวิจัยเชิงปฏิบัติการ	39
7	ตัวอย่างปัญหาการวิจัย คำถามการวิจัย และวัตถุประสงค์การวิจัย	46
8	ความแตกต่างระหว่างกรอบแนวคิดการวิจัยเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ	50
9	ตัวอย่างการกำหนดสมมติฐานการวิจัยและสมมติฐานทางสถิติ	54
10	ตัวอย่างการกำหนดสมมติฐานการวิจัยให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย	57
11	ความสอดคล้องของวัตถุประสงค์การวิจัยกับขั้นตอนการวิจัยและพัฒนา ในงานวิจัยของภานุพงศ์ กรวดสรระน้อย และพิชาติ แก้วพวง (2566)	64
12	ความสอดคล้องของวัตถุประสงค์การวิจัยกับขั้นตอนการวิจัยและพัฒนา ในงานวิจัยของ Kaewpuang & Phayaphrom (2024)	67
13	ความแตกต่างของคำว่า คุณภาพ ประสิทธิภาพ และประสิทธิผล	80
14	มาตรฐานการประเมิน วิธีการประเมิน และเครื่องมือประเมินสื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยีเพื่อการเรียนรู้สังคมศึกษา	83
15	ผลการหาประสิทธิภาพแบบเดี่ยวของแบบฝึกทักษะสังคมศึกษา	86
16	ผลการหาประสิทธิภาพแบบกลุ่มของแบบฝึกทักษะสังคมศึกษา	87
17	ผลการหาประสิทธิภาพภาคสนามของแบบฝึกทักษะสังคมศึกษา	88
18	ผลการหาประสิทธิภาพของแบบฝึกทักษะสังคมศึกษา	91
19	ตัวอย่างผลการหาดัชนีประสิทธิผลของสื่อ นวัตกรรม การเรียนรู้สังคมศึกษา	93

สารบัญภาพ

ภาพที่		หน้า
1	เอ็ดการ์ เดล เจ้าของแนวคิดกรวยประสบการณ์ (Cone of Experience)	14
2	การจัดลำดับประสบการณ์ของ เอ็ดการ์ เดล	14
3	แนวทางการเขียนกรอบแนวคิดการวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนการสอน	51
4	ตัวอย่างการเขียนกรอบแนวคิดการวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนการสอน	51
5	ตัวอย่างการเขียนกรอบแนวคิดการวิจัยและพัฒนา (R&D)	52
6	ขั้นตอนของการวิจัยและพัฒนาตามแนวคิดของรัตนะ บัวสนธ์	58
7	ขั้นตอนของการวิจัยและพัฒนานวัตกรรมตามแนวคิดของพิชิต ฤทธิจรูญ	60
8	แนวทางการเขียนสรุปผลการวิจัย อภิปรายผลการวิจัย และข้อเสนอแนะ	111

การวิจัยและพัฒนาสื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยี เพื่อการเรียนรู้สังคมศึกษา

ความนำ

ยุคปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีและสังคมอย่างรวดเร็ว การเรียนรู้ไม่ได้จำกัดอยู่เพียงในห้องเรียนหรือหนังสือเรียนอีกต่อไป สื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยีได้เข้ามามีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมและพัฒนากระบวนการเรียนรู้ โดยเฉพาะในวิชาสังคมศึกษา ซึ่งเป็นวิชาที่มุ่งปลูกฝังความรู้ ความเข้าใจในชีวิต ความเป็นพลเมือง และโลกของการเปลี่ยนแปลงรอบตัว การนำสื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยีมาใช้จึงช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้อย่างมีส่วนร่วม โดยอาจนำมาใช้กระตุ้นผู้เรียนในกิจกรรมนำเข้าสู่บทเรียน หรือใช้เสริมประสิทธิภาพในกระบวนการเรียนรู้ หรืออาจนำมาช่วยสรุปบทเรียน เพื่อให้เกิดความน่าสนใจ ความท้าทาย และความคงทนในการเรียนรู้สังคมศึกษาและเชื่อมโยงความรู้กับสถานการณ์จริง ซึ่งครูสังคมศึกษาควรทำความเข้าใจในความหมาย ธรรมชาติวิชา และเป้าหมายของสังคมศึกษา สื่อการเรียนรู้สังคมศึกษา นวัตกรรมเพื่อการเรียนรู้สังคมศึกษา และเทคโนโลยีเพื่อการเรียนรู้สังคมศึกษา อันเป็นพื้นฐานในการศึกษาเกี่ยวกับสื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยีเพื่อการเรียนรู้สังคมศึกษาต่อไป

การจัดการศึกษาได้พัฒนาไปอย่างรวดเร็วพร้อมกับความก้าวหน้าของเทคโนโลยีและนวัตกรรมใหม่ ๆ ทำให้การวิจัยและพัฒนา (Research and Development: R&D) เข้ามามีบทบาทสำคัญในการปรับปรุงคุณภาพการเรียนรู้สังคมศึกษา โดยมุ่งเน้นไปที่การออกแบบ พัฒนา และประเมินผลสื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยีเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการเรียนการสอน การวิจัยและพัฒนาไม่เพียงแต่ช่วยให้กระบวนการเรียนรู้สอดคล้องกับหลักสูตรและมาตรฐานการศึกษา แต่ยังช่วยให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์การเรียนรู้ที่มีคุณภาพและทันสมัยยิ่งขึ้น ดังนั้น การศึกษาเกี่ยวกับความหมายของการวิจัย ความแตกต่างระหว่างการวิจัยทั่วไปกับการวิจัยและพัฒนา ขั้นตอนการวิจัยและพัฒนา ตั้งแต่การกำหนดปัญหาและวัตถุประสงค์ การออกแบบและพัฒนาเครื่องมือ การทดลองใช้ การประเมินและปรับปรุง รวมทั้งสรุปผลการวิจัย เพื่อให้สามารถนำไปใช้ในกระบวนการเรียนการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพ การศึกษาจากตัวอย่างการวิจัยและ

พัฒนาสื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยีเพื่อการเรียนรู้สังคมศึกษา จะช่วยให้ผู้วิจัยเข้าใจเกี่ยวกับการวิจัยและพัฒนาในบริบทของสังคมศึกษาได้ดียิ่งขึ้น ช่วยส่งเสริมให้ครู นักการศึกษา และนักวิจัย ได้เข้าใจแนวทางที่เหมาะสมในการออกแบบและพัฒนาสื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยีเพื่อการเรียนรู้สังคมศึกษาให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อผู้เรียนสังคมศึกษา และสามารถประยุกต์ใช้ให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียนในยุคดิจิทัลได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ความหมาย ธรรมชาติวิชา และเป้าหมายของสังคมศึกษา

สังคมศึกษาเป็นศาสตร์ที่มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาความรู้ ทักษะ ค่านิยม คุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตในสังคม ดังนั้น การทำความเข้าใจในความหมาย ธรรมชาติ และเป้าหมายของสังคมศึกษาจึงเป็นพื้นฐานสำคัญในการประยุกต์ใช้สื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยีเพื่อการเรียนรู้สังคมศึกษาให้มีประสิทธิภาพ

ความหมายของสังคมศึกษา

นักการศึกษาทางสังคมศึกษาได้อธิบายความหมายของสังคมศึกษาไว้ ดังนี้

พัชรินทร์ รุจิรานุกูล และสุรีย์มาศ สุขกลี (2561: 18) ได้กล่าวว่า สังคมศึกษาเป็นส่วนหนึ่งของสังคมศาสตร์ และเลือกสรรเนื้อหาวิชาจากสังคมศาสตร์ทุกแขนง และสาขาวิชาที่เกี่ยวข้องมาจัดเป็นรายวิชาเพื่อศึกษาเล่าเรียนในระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา เป็นวิชาที่มนุษย์ได้เรียนรู้และเข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับมนุษย์และมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม เพื่อพัฒนาให้เป็นพลเมืองดีมีประสิทธิภาพ

วิภาวรรณ พินลา และวิภาดา พินลา (2561: 4-5) ได้กล่าวว่า สังคมศึกษาเป็นการศึกษาที่ได้บูรณาการของสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ เพื่อส่งเสริมสมรรถภาพความเป็นพลเมืองภายในสถานศึกษา อันประกอบไปด้วยสาขาวิชามานุษยวิทยา โบราณคดี เศรษฐศาสตร์ ภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ กฎหมาย ปรัชญา รัฐศาสตร์ จิตวิทยา ศาสนา และสังคมวิทยา โดยมีการจัดให้เหมาะสมกับสาระเนื้อหาวิชาจากมนุษยศาสตร์ คณิตศาสตร์ และวิทยาศาสตร์ ธรรมชาติ ทั้งนี้ในรายวิชาสังคมศึกษามุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มีความเจริญงอกงามทั้ง 3 ด้าน ได้แก่ ด้านความรู้ ให้ผู้เรียนมีความรู้ในเนื้อหาสาระ ความคิดรวบยอด หลักการสำคัญของวิชาต่าง ๆ

ในสาขาสังคมศึกษาตามขอบเขตที่กำหนดไว้ในแต่ละระดับชั้น ในลักษณะบูรณาการ ด้านทักษะ และกระบวนการ ให้ผู้เรียนได้รับการพัฒนาให้เกิดทักษะและกระบวนการต่าง ๆ ทั้งทักษะ วิชาการและทักษะทางสังคม ทักษะการทำงานเป็นกลุ่ม และทักษะการแก้ไขปัญหา ในชีวิตประจำวัน รวมถึงให้ผู้เรียนได้พัฒนาเจตคติและค่านิยมเกี่ยวกับประชาธิปไตยและ ความเป็นมนุษย์

ชรินทร์ มั่งคั่ง (2561: 9) ได้กล่าวว่า สังคมศึกษาเป็นมวลประสบการณ์เกี่ยวกับ ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสังคมและธรรมชาติแวดล้อม ลักษณะของโลกกายภาพ ความเข้าใจในเหตุการณ์และความเปลี่ยนแปลงทางประวัติศาสตร์ สถาบันหลักของชาติ ระบบ เศรษฐกิจและการบริหารทรัพยากร ความเป็นพลเมืองดีมีศีลธรรม ตลอดจนการดำรงชีวิตอย่างมี ความสุข โดยจัดขึ้นเพื่อพัฒนาสมรรถนะผู้เรียนให้มีความรู้ความสามารถ ทักษะ และคุณลักษณะ ที่ได้กำหนดไว้ในหลักสูตรสังคมศึกษา

พิชาติ แก้วพวง (2563: 35) ได้กล่าวว่า สังคมศึกษา หมายถึง การศึกษาที่บูรณาการ ของสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ เพื่อส่งเสริมสมรรถภาพความเป็นพลเมืองและการอยู่ร่วมกัน ในสังคมที่หลากหลาย เพื่อศึกษาเล่าเรียนในระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา ซึ่งเรียนรู้ ลักษณะสังคม วัฒนธรรม เศรษฐกิจ และการเมือง ทั้งในอดีต ปัจจุบัน และอนาคต ตลอดจน การเปลี่ยนแปลงสิ่งแวดล้อมที่มีอิทธิพลต่อมนุษย์ โดยการบูรณาการประสบการณ์และความรู้ ที่เชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มีความเจริญงอกงามทั้งด้านความรู้ ด้านทักษะ กระบวนการ เจตคติและค่านิยมที่ดีงาม

จอห์น ยู ไมเคิลลิส (Michaelis, 1980: 3-4) ได้กล่าวว่า สังคมศึกษาเป็นวิชาที่ช่วยให้ ผู้เรียนมีความรู้เกี่ยวกับสังคม มนุษย์ เศรษฐกิจ กิจกรรมการเมืองทั้งในอดีต ปัจจุบัน และอนาคต ตลอดจนการเปลี่ยนแปลงสิ่งแวดล้อมที่มีอิทธิพลต่อมนุษย์ เพื่อนำมาใช้ประโยชน์การแก้ปัญหา และการวางแผนทางสำหรับอนาคตของผู้เรียนด้วย นอกจากนี้ไมเคิลลิสยังได้อธิบายความหมาย ของสังคมศึกษาในเชิงปรัชญาไว้ 5 ประการ ดังนี้

1. สังคมศึกษาในฐานะการถ่ายทอดความเป็นพลเมืองดี (Social Studies as Citizenship Transmission) ผู้ที่ยึดเช่นนี้เชื่อว่า สังคมศึกษาควรจะถ่ายทอดลักษณะพื้นฐานทาง ประวัติศาสตร์และมรดกทางวัฒนธรรมของสังคม พลเมืองดีที่มีความรับผิดชอบควรจะได้พัฒนา จากความเข้าใจต่อสิ่งที่ดี ที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรมของสังคมนั้น

2. สังคมศึกษาในฐานะเป็นการศึกษาทางสังคมศาสตร์ (Social Studies as Social Science Education) ผู้ที่ยึดเช่นนี้เชื่อว่า เนื้อหาของสังคมศึกษาและวิธีการศึกษาควรจะนำมาจากสังคมศาสตร์ พลเมืองที่มีประสิทธิภาพควรจะรู้มโนคติพื้นฐาน และวิธีการศึกษาของสังคมศาสตร์ เพื่อสามารถจัดการกับประเด็นเรื่องราวและปัญหาต่าง ๆ

3. สังคมศึกษาในฐานะการคิดอย่างไตร่ตรอง (Social Studies as Reflective Thinking) แนวคิดนี้ยึดถือโดยกลุ่มประจักษ์นิยม ซึ่งเชื่อว่าเป้าหมายของสังคมศึกษา คือการพัฒนาความสามารถในการคิดและการตัดสินใจ ซึ่งพลเมืองที่มีประสิทธิภาพจะใช้แบบและกระบวนการในการคิดและการตัดสินใจเพื่อแก้ปัญหาและสรุปเรื่องราวต่าง ๆ ได้

4. สังคมศึกษาในฐานะเป็นการวิพากษ์สังคมและการปฏิบัติ (Social Studies as Social Criticism and Action) ลักษณะนี้เป็นการเน้นของกลุ่มปฏิรูป ซึ่งเชื่อว่าเป้าหมายสำคัญของสังคมศึกษา คือ เพื่อพัฒนาความรู้และทักษะที่จำเป็นสำหรับการปรับปรุงสังคมและพลเมืองที่รับผิดชอบ จะสามารถวิเคราะห์เรื่องราวเหตุการณ์ปัจจุบัน และปัญหาอย่างวิพากษ์และปฏิบัติกรอย่างเหมาะสม

5. สังคมศึกษาในฐานะเป็นการพัฒนาเอกัตบุคค (Social Studies as Personal Development of the Individual) ลักษณะนี้เป็นแนวคิดของกลุ่มพิพัฒนการนิยม และกลุ่มอัตถิภาวนิยม ซึ่งเชื่อว่าเป็นโปรแกรมการเรียนควรยึดถือนักเรียนเป็นศูนย์กลางหรือให้ความสำคัญแก่นักเรียน และควรจะพัฒนานักเรียนทั้งตัว ทั้งทางสังคม อารมณ์ สติปัญญา และกาย ความเข้าใจในตนเอง และการนำตนเอง ซึ่งเป็นลักษณะหรือคุณสมบัติที่จำเป็นสำหรับความเป็นพลเมืองที่มีความรับผิดชอบ

สภาสังคมศึกษาแห่งชาติ (National Council for the Social Studies) ประเทศสหรัฐอเมริกา ได้นิยามความหมายของสังคมศึกษาไว้ใน 1992 ว่าเป็นการศึกษาเชิงบูรณาการ สังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ เพื่อส่งเสริมสมรรถนะการเป็นพลเมืองดีในโปรแกรมระดับโรงเรียน สังคมศึกษาจัดให้มีการศึกษาสาระที่นำมาวมกันอย่างเป็นระบบจากมานุษยวิทยา โบราณคดี เศรษฐศาสตร์ ภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ นิติศาสตร์ ปรัชญา รัฐศาสตร์ จิตวิทยา ศาสนา และสังคมวิทยา เช่นเดียวกับสาระจากมานุษยวิทยา คณิตศาสตร์ และวิทยาศาสตร์ธรรมชาติ ความมุ่งหมายเบื้องต้นของสังคมศึกษาก็คือ ช่วยให้เยาวชนสร้างตนเองให้มีความรอบรู้และตัดสินใจอย่างมีเหตุผล เพื่อประโยชน์ส่วนรวมในฐานะพลเมืองดีของสังคมที่มี

ความหลากหลายทางวัฒนธรรมและสังคมประชาธิปไตยในโลกที่พึ่งพาอาศัยต่อกัน ต่อมา พ.ศ. 2566 ได้ปรับปรุงนิยามความหมายใหม่ว่า “สังคมศึกษาเป็นการศึกษาเกี่ยวกับบุคคล ชุมชน ระบบ และปฏิสัมพันธ์ของบุคคลผ่านช่วงเวลาและสถานที่ ซึ่งเตรียมนักเรียนให้ดำรงชีวิตในฐานะพลเมืองในระดับท้องถิ่น ระดับชาติ และระดับโลก” (National Council for the Social Studies, 2023)

สรุปได้ว่า สังคมศึกษา หมายถึง การศึกษาที่ได้บูรณาการของสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ เป็นการศึกษาเกี่ยวกับบุคคล ชุมชน ระบบ และปฏิสัมพันธ์ของบุคคลผ่านช่วงเวลาและสถานที่ ตลอดจนการเปลี่ยนแปลงสิ่งแวดล้อมที่มีอิทธิพลต่อมนุษย์ เพื่อส่งเสริมความเป็นพลเมืองดีของผู้เรียนในระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา โดยการบูรณาการประสบการณ์และความรู้ที่เชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มีความเจริญงอกงามทั้งด้านความรู้ ด้านทักษะ กระบวนการ เจตคติและค่านิยมที่ดีงาม

ธรรมชาติวิชาของสังคมศึกษา

นักการศึกษาทางสังคมศึกษาได้อธิบายธรรมชาติวิชาของสังคมศึกษาไว้ ดังนี้

โชตรัศม์ จันทน์สุคนธ์ (2551: 20) ได้กล่าวว่า ธรรมชาติสำคัญของกลุ่มวิชาสังคมศึกษาเห็นได้ชัดชัดเจนอยู่ 3 กรณี คือ 1) เป็นวิชาที่มีเนื้อหาสาระกว้างใหญ่ครอบคลุมศาสตร์ในหลายแขนงสาขาวิชา ทั้งในกลุ่มวิชาสังคมศึกษาด้วยกัน และกับศาสตร์ต่างสาขาวิชา 2) เป็นวิชาที่มีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงเนื้อหาองค์ความรู้ให้ทันสมัยทันเหตุการณ์อยู่เสมอตลอดเวลา และ 3) เป็นวิชาที่บูรณาการโดยธรรมชาติระหว่างศาสตร์ต่างสาขาวิชาอย่างกว้างขวาง เนื่องจากกลุ่มวิชาสังคมศึกษามีเนื้อหาที่ครอบคลุมกว้างขวางแทบจะไรขอบเขต

สิริวรรณ ศรีพหล (2555: 14) ได้กล่าวว่า สังคมศึกษาเป็นการศึกษาสังคมในระดับโรงเรียน ผู้สอนเป็นผู้มีบทบาทสำคัญที่ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้เกี่ยวกับสังคมในบริบทที่ผู้เรียนอาศัยอยู่ ซึ่งมีทั้งผู้คนและสิ่งแวดล้อมที่หลากหลาย การเรียนรู้เกี่ยวกับสังคมจะต้องใช้เนื้อหาสาระที่เป็นองค์ความรู้ต่าง ๆ ซึ่งสังคมศึกษาที่สอนในโรงเรียนได้จากเนื้อหาในวิชาสังคมศาสตร์ เนื้อหาจากวิชาสังคมศาสตร์เป็นพื้นฐานสำคัญและจำเป็น เพราะถ้าไม่มีเนื้อหาที่ไม่สามารถสอนได้ความรู้ในสังคมศึกษามีลักษณะพิเศษ คือ ได้มาจากความรู้ที่คัดสรรจากความรู้ในสาขาสังคมศาสตร์โดยส่วนใหญ่ ได้แก่ ภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ รัฐศาสตร์ สังคมวิทยา